Cymraeg i Bawb - TAR Uwchradd 2022-23

Darlith 1: 15.9.22
Rhannau Ymadrodd

Prifysgol Cymru
Y Drindod Dewi Sant
University of Wales
Trinity Saint David

Yr Athrofa
Centre *for* Education
Addysg i Gymru | Education for Wales

www.athrofa.cymru

n.evans@pcydds.ac.uk

Prifysgol Cymru
Y Drindod Dewi Sant
University of Wales
Trinity Saint David

RHAGORIAITH

CANOLFAN GWASANAETHAU CYMRAEG
WELSH LANGUAGE SERVICES CENTRE

Nod

- Dysgu am rannau ymadrodd a pham eu bod yn bwysig.

Tasg gynhesu

Geirfa	Ystyr	Enghreifftiau
Rhagenw/au *(pronoun/s)*	Gair sy'n dangos perthynas rhwng un person/peth a pherson/peth arall.	diddorol
Adferf/ai (Adverb/s)	7 llythyren yn y Gymraeg	eich fy ei
Arddodiad/Arddodiaid *(preposition/s)*	gair sy'n disgrifio.	t,s,d,g,b,c,p,l,ch,rh
Berfenw/au *(verb-noun/s)*	Pob llythyren arall yn yr wyddor heblaw am y 7 llythyren	cerdded ysgrifennu
Treiglad/au *(mutation/s)*	Gair bach sy'n dangos meddiant rhywbeth.	gwelais eisteddodd
Ansoddair / Ansoddeiriau *(Adjective/s)*	Pan fydd llythyren gyntaf gair yn newid yn y Gymraeg	a,e,i,o,u,w,y
Llafariad/aid *(vowel/s)*	Gair sy'n dweud beth sy'n cael ei wneud, pwy sy'n gwneud a phryd.	yn gyflym
Cytsain/ Cytseiniaid *(consonant/s)*	Ffurf wreiddiol neu ystyr y ferf – enw'r gweithgaredd yn unig.	ar am dan
Berf/au *(verb/s)*	gair/geiriau sy'n rhoi mwy o wybodaeth inni am y ferf – pryd / sut?. Gall adferf dreiglo'n feddal.	cap > fy nghap pen > dy ben

Beth yw ‘rhannau ymadrodd’?

- Termau gramadegol sy’n ein helpu ni i wybod sut mae geiriau’n ymddwyn e.e. sut a pham maent yn treiglo, beth yw eu lleoliad mewn brawddeg a.y.y.b.

- Enghreifftiau: enw, berf

Ymarfer sydyn

- Sawl rhan ymadrodd y gallwch chi feddwl amdanyn nhw? e.e. berf, enw…
- Ysgrifennwch nhw ar eich bwrdd gwyn bach.

Enw / Enwau *Noun/s*

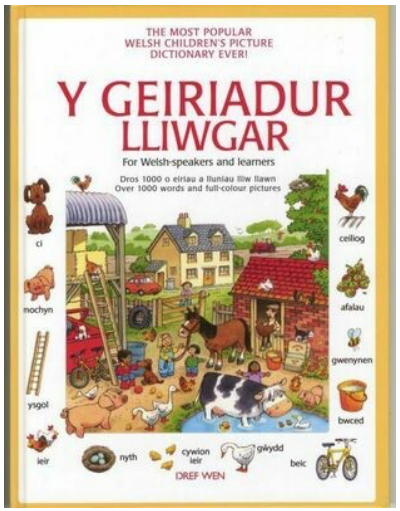
Gair sy'n cael ei roi ar rywbeth er mwyn ei adnabod a gwybod **beth** ydyw.

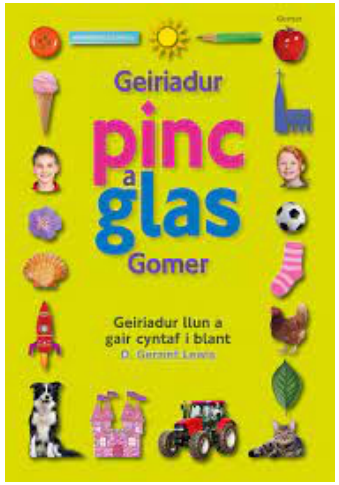
Mae gan bob enw ffurf **unigol** a **lluosog** e.e. problem / problemau; plentyn / plant

Mae i bob enw yn y Gymraeg **genedl** h.y. mae pob enw naill ai yn **wrywaidd(eg)** neu'n **fenywaidd (eb)** e.e. y ward **hon**, y gwaith **hwn**.

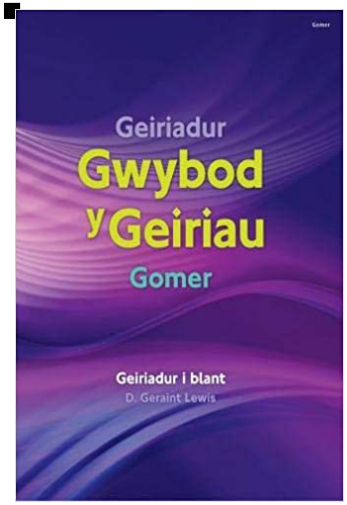
Serch hynny, ceir rhai enghreifftiau sy'n gallu bod yn fenywaidd neu'n wrywaidd **(egb)** e.e. munud, llygad, cwpan.

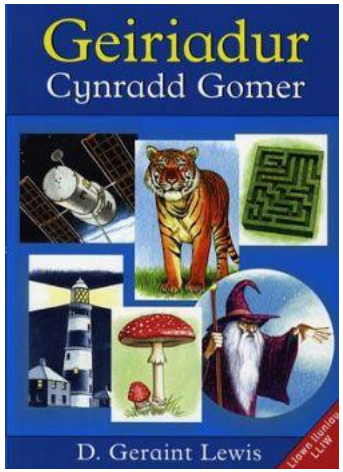
Geiriaduron defnyddiol i'r dosbarth cynradd…

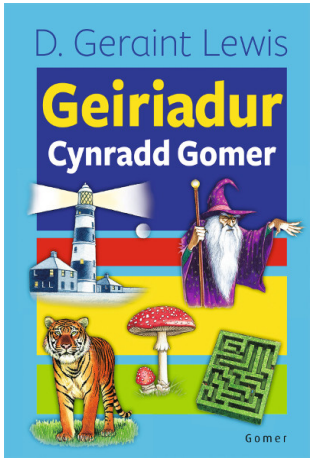

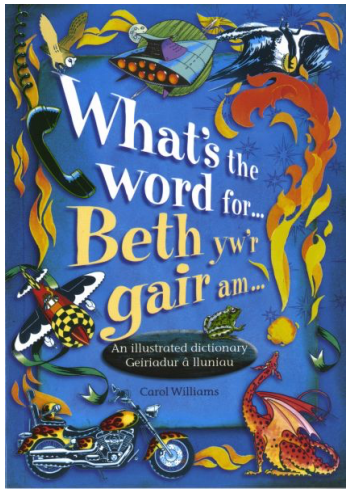

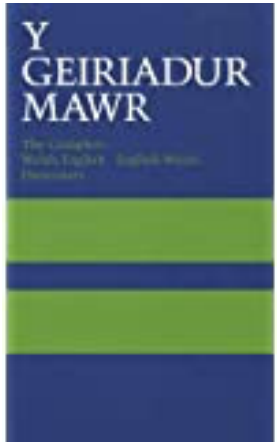

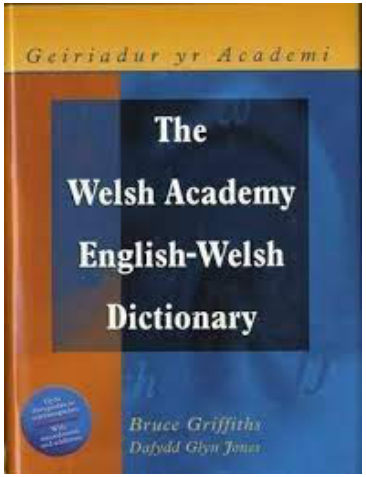

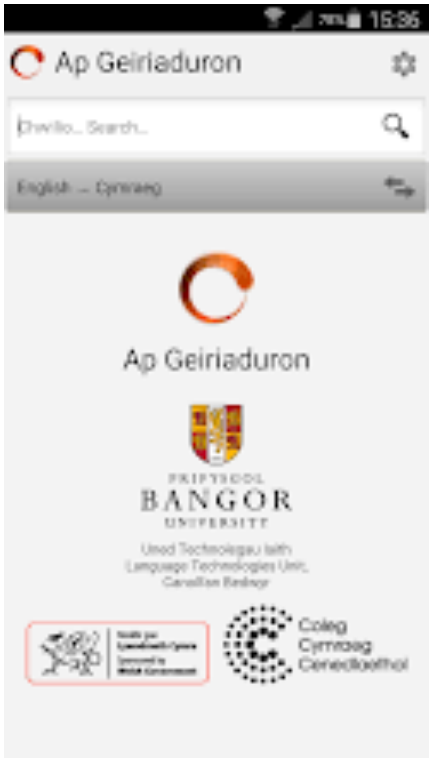

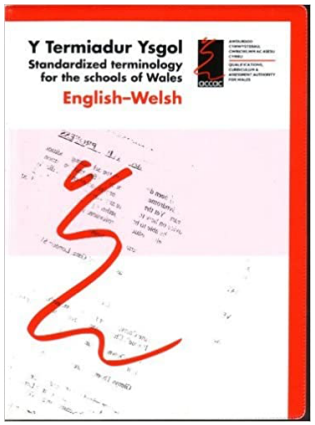
Geiriaduron defnyddiol i'r dosbarth uwchradd (ac i chi) …

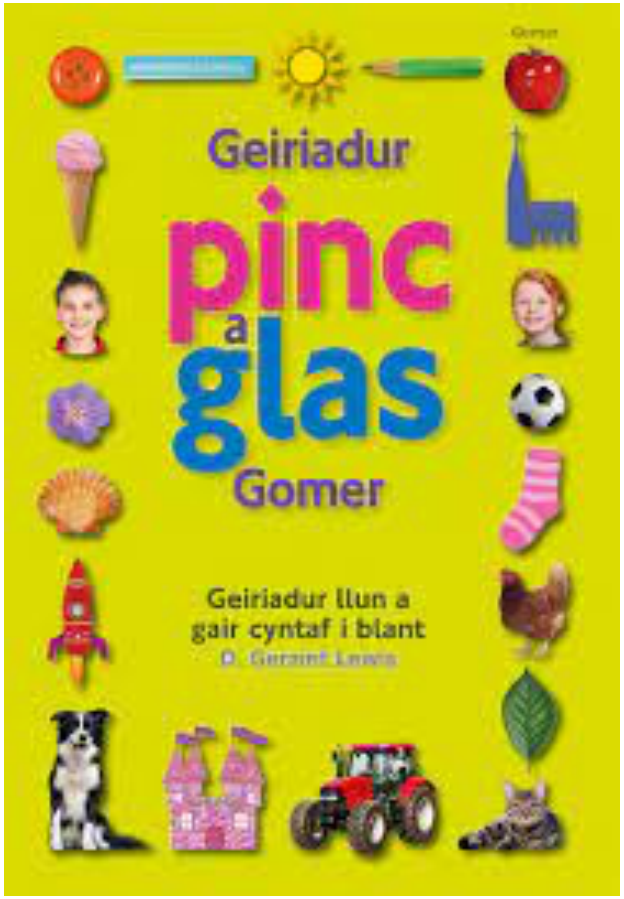

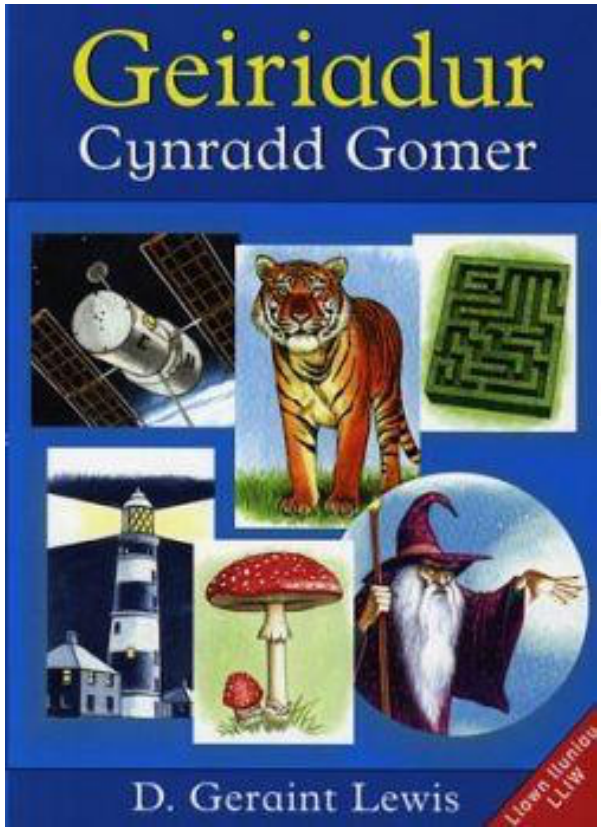

Defnyddio geiriadur yn y dosbarth

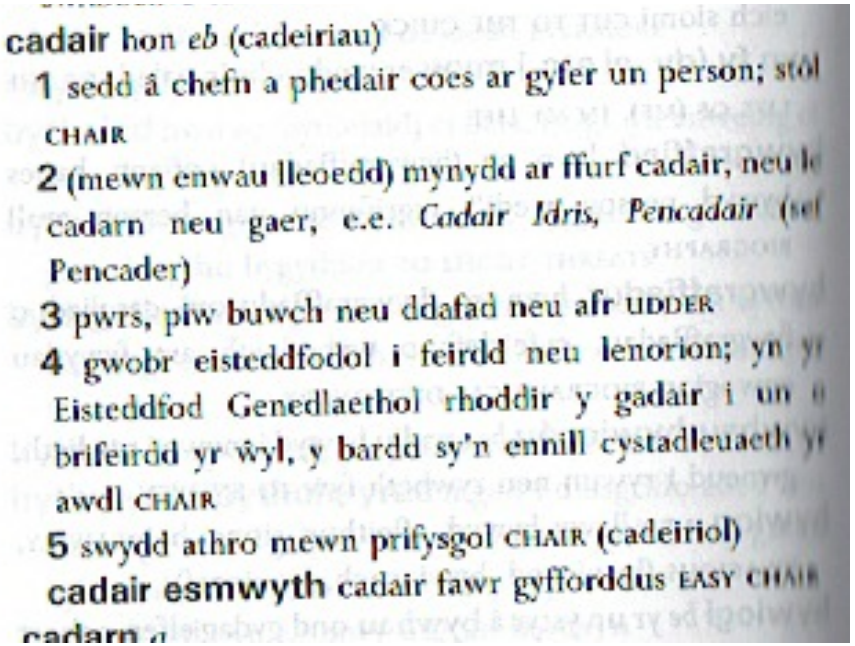
Defnyddio geiriadur yn y dosbarth

cadair *hon enw* (**cadeiriau**) sedd i un person CHAIR

Defnyddio geiriadur yn y dosbarth

cadair hon *eb* (cadeiriau)
1 sedd â chefn a phedair coes ar gyfer un person; stôl CHAIR
2 (mewn enwau lleoedd) mynydd ar ffurf cadair, neu le cadarn neu gaer, e.e. *Cadair Idris, Pencadair* (set Pencader)
3 pwrs, piw buwch neu ddafad neu afr UDDER
4 gwobr eisteddfodol i feirdd neu lenorion; yn yr Eisteddfod Genedlaethol rhoddir y gadair i un o brifeirdd yr ŵyl, y bardd sy'n ennill cystadleuaeth yr awdl CHAIR
5 swydd athro mewn prifysgol CHAIR (cadeiriol)
cadair esmwyth cadair fawr gyfforddus EASY CHAIR
cadarn *a*

Enw / Enwau - *Noun/s*

enw priod

enw person, peth, iaith neu le arbennig e.e. William, Dafydd, Caerdydd, Ysgol y Wern, mis Mai, Y Pasg a.y.y.b.

Ceir **prif lythyren** ar ddechrau **enw priod** bob amser.

enw torfol

enw ar gasgliad o bobl neu bethau e.e. tyrfa, haid

enw diriaethol

enw ar rywbeth ‘real’ h.y rhywbeth y gallwn ni **gyffwrdd** ag e, e.e. bwrdd, cadair

enw haniaethol

enw ar rywbeth na allwn ni ei gyffwrdd, e.e. hapusrwydd, cariad

Rhagenw / Rhagenwau - *Pronoun/s*

Gair a ddefnyddir yn lle enw, e.e. fi, ti, fe, nhw, ninnau, hwn

Sylwch ar y gwahaniaeth rhwng y ddwy frawddeg ganlynol:

Mae **Siân** yn hoff iawn o'i gwaith. (*enw)*

Mae **hi**'n hoff iawn o'i gwaith. *(rhagenw)*

Eich cyfle chi ….

- Ysgrifennwch frawddeg yn defnyddio rhagenw…

Ansoddair / Ansoddeiriau
adjective/s

Gair sy'n disgrifio enw neu ragenw h.y. dweud **sut** beth ydyw.

e.e. sefyllfa **anodd**

pryder **mawr**

prydau bwyd **prydlon**

merch **hapus**

Fel arfer yn y Gymraeg mae'r ansoddair yn dod **ar ôl** yr enw. Serch hynny mae rhai sy'n digwydd fynychaf **o flaen** yr enw (sylwer y ceir treiglad meddal **ar ôl** ansoddair)

e.e. **hen** wers

priod waith

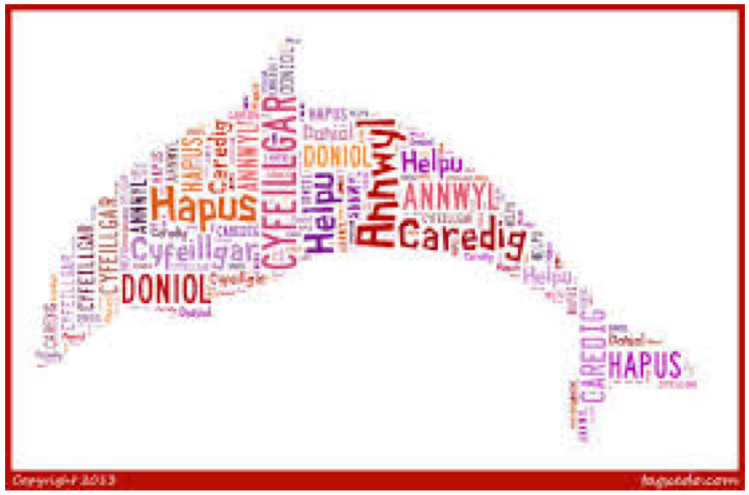
annwyl ferch

unig gyfle

hoff liw

Cystadleuaeth … SAWL ANSODDAIR?

- Sawl ansoddair y gallwch chi feddwl amdanyn nhw? Ysgrifennwch ar y bwrdd gwyn!

Cysylltair / Cysyllteiriau

Conjunction/s

Gair sy'n **cysylltu** geiriau, cymalau neu frawddegau.

e.e. trefniadau **a** chynlluniau
un **neu** ddau

Roedd John yn hwyr i'r gwaith **oherwydd** / **o achos** y ddamwain.

Aeth John yn ôl i'w sedd **ond** ni lwyddodd i gwblhau'r gwaith.

Mae hi'n brysur yma heddiw. Mae pawb yn gweithio fel lladd nadroedd.
> Mae hi'n brysur yma heddiw **ac** mae pawb yn gweithio fel lladd nadroedd.

Gorffennwch y frawddeg ...

Rhedodd y bachgen i lawr y stryd ... a / ac

Gorffennwch y frawddeg ...

Rhedodd y bachgen i lawr y stryd ... oherwydd

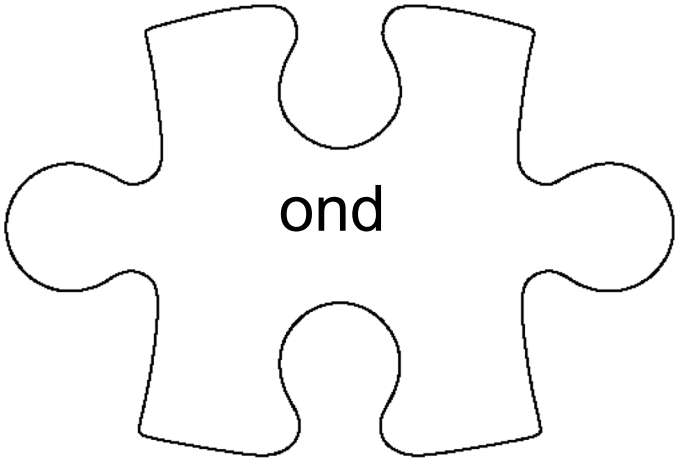
Gorffennwch y frawddeg ...

Rhedodd y bachgen i lawr y stryd ... pan

Gorffennwch y frawddeg ...

Rhedodd y bachgen i lawr y stryd ...

Arddodiad / Arddodiaid
Preposition/s

Beth yw **arddodiad / arddodiaid** ? (Preposition/s)

Gair sy'n dangos y berthynas rhwng un person neu beth a pherson neu beth arall. Yn aml, mae arddodiad yn disgrifio **ble mae** un peth mewn perthynas â rhywbeth arall.

e.e. Mae'r gwaith **ar** y ddesg.
Mae'r disgyblion **yn** y dosbarth.
Mae'r ffeiliau **wrth** y drws.

Bannod (Y Fannod)
the article

Beth yw'r fannod?

Gair sy'n gwneud enw'n **benodol** yw bannod a cheir tair ffurf ar y fannod bendant yn y Gymraeg: **y, yr 'r** (sef **the** yn Saesneg). Ni cheir bannod amhendant yn y Gymraeg - h.y. ***a*** neu ***an*** yn Saesneg.

e.e. **y** bobl

yr amser a**'r** ymdrech

Mae**'r** disgybl yn gweithio'n gyson.

Berfenw / Berfenwau
infinitive/s / verb-nouns

Beth ydy berfenw?

Dyma ystyr neu enw'r ferf - enw'r gweithgaredd yn unig a geir e.e. ysgrifennu, darllen, gobeithio, nodi …

Mae'r berfenw'n ddau air yn Saesneg h.y. **to +** y ferf e.e. *to say, to think, to believe* a.y.y.b. ond yn y Gymraeg, dim ond y berfenw ei hun sydd ei angen, e.e. dweud, meddwl, credu …

Y berfenw sydd i'w gael yn y geiriadur.

Berf/au - *verb/s*

Beth ydy berf?

Gair sy'n nodi **beth** sy'n cael ei wneud.

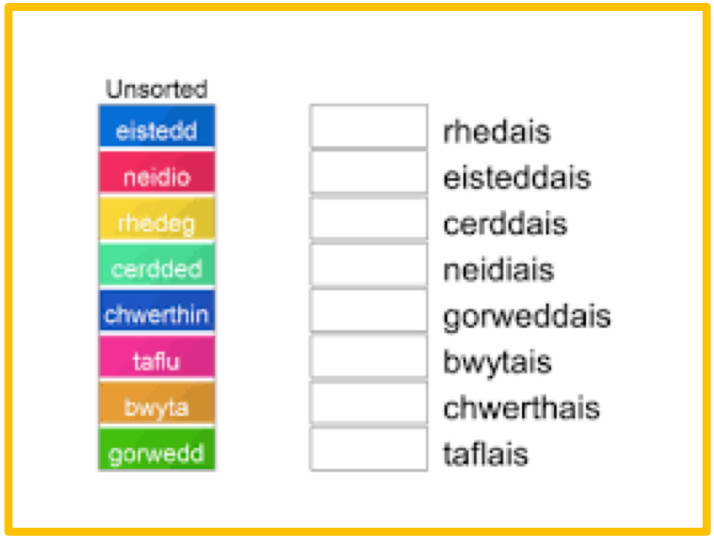
Mae berf yn cyflawni **tair** swyddogaeth - dangos **person** (fel arfer), **amser** a **gweithred**.

e.e. **gwelais**

y weithred yw **gweld**

fi yw'r person

yn y gorffennol y digwyddodd hyn

<u>Geiriau i'w cofio:</u>

cwmpasog (y ffurf hir) - y mae ef yn cerdded

cryno (y ffurf fer) - cerdda ef

Berf/au - *verb/s*

Ceir chwe pherson i bob berf:

UNIGOL	LLUOSOG
1. fi	1. ni
2. ti	2. chi
3. ef/hi	3. nhw

Goddrych a Gwrthrych Berf

subject and object of the verb

GODDRYCH - yr un sy'n gwneud y weithred (Subject)

GWRTHRYCH - yr un sy'n dioddef y weithred (Object)

Darllenodd y disgybl lyfr da ddoe.

y disgybl - **goddrych** (yr un sy'n gwneud y weithred)

llyfr da - **gwrthrych** (yr un sy'n dioddef y weithred)

Rhowch gynnig arni!

Pa air yn y frawddeg ganlynol yw'r gwrthrych?

Mae Alun yn mynd i'r siop.

Rhowch gynnig arni!

Pa air yn y frawddeg ganlynol yw'r gwrthrych?

Aeth y disgybl at y pennaeth.

Rhowch gynnig arni!

Pa air yn y frawddeg ganlynol yw'r gwrthrych?

Gwelodd y gath ddyn.

Rhowch gynnig arni!

Pa air yn y frawddeg ganlynol yw'r **goddrych**?

Mae Alun yn mynd i'r siop.

Rhowch gynnig arni!

Pa air yn y frawddeg ganlynol yw'r **goddrych**?

Aeth y disgybl at y pennaeth.

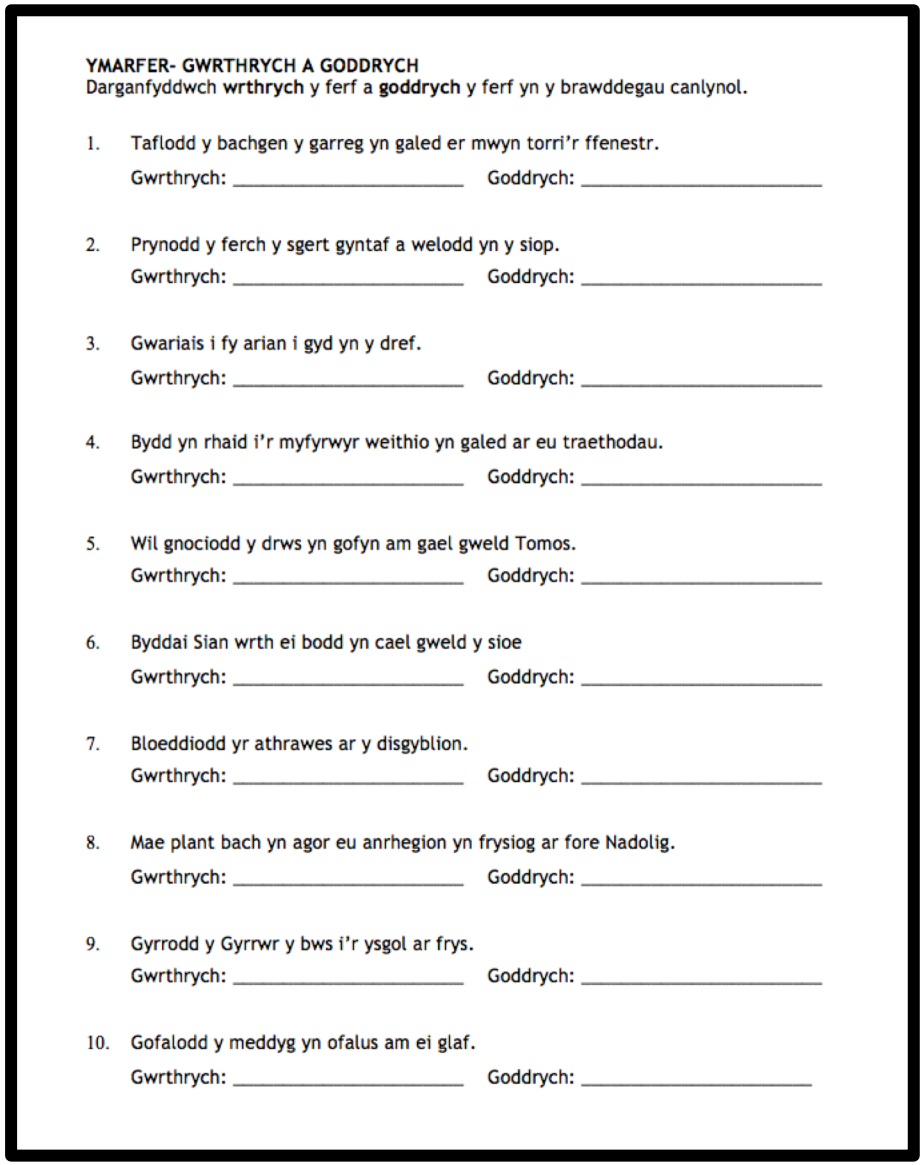
Rhowch gynnig arni!

Pa air yn y frawddeg ganlynol yw'r **goddrych**?

Gwelodd y gath ddyn.

Tasg

Darllenwch y brawddegau ar y daflen a phenderfynwch beth yw'r goddrych a'r gwrthrych ym mhob un.

YMARFER- GWRTHRYCH A GODDRYCH
Darganfyddwch **wrthrych** y ferf a **goddrych** y ferf yn y brawddegau canlynol.

1. Taflodd y bachgen y garreg yn galed er mwyn torri'r ffenestr.
   Gwrthrych: _____ Goddrych: _____

2. Prynodd y ferch y sgert gyntaf a welodd yn y siop.
   Gwrthrych: _____ Goddrych: _____

3. Gwariais i fy arian i gyd yn y dref.
   Gwrthrych: _____ Goddrych: _____

4. Bydd yn rhaid i'r myfyrwyr weithio yn galed ar eu traethodau.
   Gwrthrych: _____ Goddrych: _____

5. Wil gnociodd y drws yn gofyn am gael gweld Tomos.
   Gwrthrych: _____ Goddrych: _____

6. Byddai Sian wrth ei bodd yn cael gweld y sioe
   Gwrthrych: _____ Goddrych: _____

7. Bloeddiodd yr athrawes ar y disgyblion.
   Gwrthrych: _____ Goddrych: _____

8. Mae plant bach yn agor eu anrhegion yn frysiog ar fore Nadolig.
   Gwrthrych: _____ Goddrych: _____

9. Gyrrodd y Gyrrwr y bws i'r ysgol ar frys.
   Gwrthrych: _____ Goddrych: _____

10. Gofalodd y meddyg yn ofalus am ei glaf.
    Gwrthrych: _____ Goddrych: _____

CHWAP!

Ydych chi'n barod?

Pa un yw'r enw?

ysgrifennu

cadair

Pa un yw'r ansoddair?

disglair

gweld

Pa un yw'r berfenw?

eistedd

cer

Pa un yw'r berfenw?

bod

byddaf

Pa un yw'r ferf?

cerddais

mynd

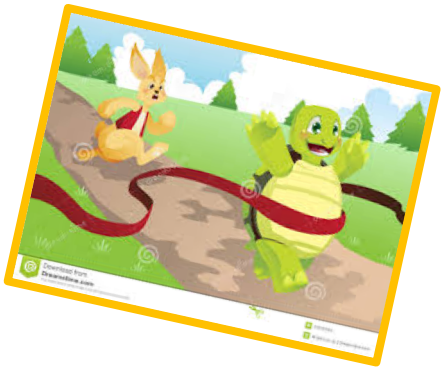
Pa un yw'r cysylltair?

mae

neu

Adferf / Adferfau

adverb/s

Beth ydy adferf / adferfau?

Gair sy'n disgrifio **berf, ansoddair neu adferf arall.** Maent yn ateb y cwestiynau:

Sut? Ble? Pryd? Pam?

Enghreifftiau:

penderfynwyd **yn unfrydol** (ychwnaegu at ein gwybodaeth am y ferf "penderfynu")

yn **eithaf** pwysig (ychwanegu at ein gwybodaeth am yr ansoddair "pwysig")

unwaith **eto** (ychwanegu at ein gwybodaeth am yr adferf "unwaith")

Adferf / Adferfau

adverb/s

Gellir ffurfio adferf drwy roi **yn** o flaen ansoddair e.e.

Gweithiodd y pennaeth **yn gyflym**.

Mae **yn gyflym** yn disgrifio **gweithiodd** ac mae'n ateb y cwestiwn: **Sut?**

Cyrhaeddodd Huw y cyfarfod **yn hwyr.**

Mae **yn hwyr** yn disgrifio **cyrhaeddodd** ac yn ateb y cwestiwn: **Pryd?**

Adolygu

https://quizizz.com/admin/quiz/5d7f9d4edd2b3b001ba6325a

Darlith nesaf:

Dydd Mercher

21.9.22 @ 9yb